

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON JURNAL

Avgust №8, 2026

Агробизнес, наука и
технология

AGROBIZNES FAN VA TEXNOLOGIYALAR

Agribusiness, science and
technology

№ 083688

ISSN:

3060-5245

Toshkent-2026

Platform &
workflow by
OJS / PKP

BOSH MUHARRIR

Oblomuradov Narzullo Naimovich – i.f.d. (DSc), professor.

Bosh muharrir o'rinbosarlari:

Islamov Soxib Yaxshibekovich – q.x.f.d. (DSc), professor.

Sultonov Kamoliddin Sadriddinovich – q.x.f.d. (DSc), professor.

Farmonov To'liqin Xayitmurodovich – i.f.d. (DSc), professor.

Muharrir:

Beglayev Uchqun Xurramovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent.

Tahrir hay'atining xalqaro a'zolari:

Kusainov Xalel Xaymullayevich – i.f.d. professor (Qozog'iston davlat texnologiya universiteti)

Vilija Aleknevičienė – i.f.d. professor (Universitet Vitovta Velikogo)

Gilbert Ludwig – professor, (Jamk University of Applied Sciences)

Bobojonov Ixtiyor Baxtiyorovich – i.f.d. professor (Germaniyaning Leybnits nomidagi Markaziy Osiyoda qishloq xo'jaligini rivojlantirish instituti (IAMO))

Daiva Makutenene – professor, (Vilniaus Magnus universiteti, Litva)

Xaitboyeva Nargiza Alikulovna – i.f.d. dotsent (Tojikiston davlat huquq, biznes va siyosat universiteti)

Tahrir hay'ati:**08.00.00-Iqtisodiyot fanlari:**

Gulyamov Saidasror Saidaxmedovich – i.f.d. (DSc), professor;

Saidov Muxammad-Ali Xakimovich – i.f.d. (DSc), professor;

Rustamova Iroda Baxramjanovna – i.f.d. (DSc), professor;

Ochilov Ilhom Sayitqulovich – i.f.d. (DSc), professor;

Askarov Nazimjon Niyozovich – i.f.d. (DSc), professor;

Abdullayev Altinbek Yangibayevich – i.f.d. (DSc), professor;

Boltayev Abror Sayitmuradovich – i.f.d. (DSc), dotsent;

Abduvasikov Abduaziz Abdulazizovich – i.f.n. professor;

Mamadiyarov Dilshad Uralovich – i.f.n. dotsent;

Achilov Mashrab Ulug'bekovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Galimova Feryuza Rafikovna – i.f.n. dotsent;

Odilova Dilnozaxon Barnayevna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Yangiboyev Dilshod G'ulomovich – i.f.f.d. (PhD);

Saidova Dildora Nurmatovna – i.f.n. dotsent;

Dexkanova Nilufar Sagdullayevna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Roziqov Jahongir Mustaqim o'g'li – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Boltayev Nurali Shiramatovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Ibragimova Madina Ismoilovna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Javlijev Nuriddin Bektemir o'g'li – i.f.f.d. (PhD).

06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari:

Shokirov Alisher Djuraboyevich – q.x.f.d. (DSc), professor;

Mardanov Husniddin Xolbozorovich – q.x.f.d. (DSc);

Abdiyev Fozil Rashidovich – q.x.f.d. (DSc);

Sattorov Maqsud Axtamovich – q.x.f.d. (DSc);

Yuldashov Nurbek Ergashovich – v.f.d. (DSc);

Xalmirzayev Dilmurad Kamilovich – q.x.f.d. (DSc), dotsent;

Namazov Ixtiyor Choriyevich – q.x.f.d. (DSc), professor;

Xudayqulov Jonibek Bozarovich – q.x.f.d. (DSc), professor;

Eshonqulov Jamoliddin Saporboy o'g'li – q.x.f.d. (DSc), professor;

Abdullayev Anvar Kodirullayevich – b.f.n., katta ilmiy xodim;

Atabayev Ma'ruf Maxmudovich – q.x.f.n. professor;

Safarov Asqar Asadullayevich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;

Mustafakulov Davron Mamatqulovich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;

Kasimov Botir Sadriddinovich – q.x.f.f.d. (PhD);

Akramov Umidilla Ikramdjanovich – q.x.f.n. dotsent;

Elboboyev Abdug'ani Shuxrat o'g'li – q.x.f.f.d. (PhD);

Muxammadov Yo'ldoshbek Akmal o'g'li – q.x.f.f.d. (PhD);

Maxmudova Shaxnoza Abdufattaxovna – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;

Idrisov Xusanjon Abdujabborovich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent.

MUASSIS

Toshkent davlat agrar
universiteti

ALOQA UCHUN MA'LUMOTLAR

Manzil: Toshkent viloyati, Qibray tumani, Universitet ko'chasi, 2-uy.

Jurnalning telegram manzili:

t.me/agrobiznes_elektronjurnal

E-mail: licht-1989@mail.ru

Jurnalning rasmiy sayti:

<https://www.agrobiznesjournal.uz>

Tel: +(998) 93 439 30 00

JURNALNING ILMIYLIGI:

Ma'lumot uchun, OAK Rayosatining 30.11.2024-yildagi №364/5-sonli qarori bilan 08.00.00-Iqtisodiyot fanlari bo'yicha, 08.05.2025-yildagi №370/5-sonli qarori bilan 06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari bo'yicha "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga kiritilgan.

Elektron nashr, 558-sahifa.

E'lon qilishga 2026-yil 28-avgustda ruxsat etildi.

G'YOSOV ILXOM KARIMOVICH

Qurilish sanoati korxonalarida korporativ boshqaruv va iqtisodiy samaradorlik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikning metodologik asoslari.....287

BOLLIYEV SHAMSIDDIN TURSUNMAMATOVICH

Kichik biznes sohasiga investitsiyalarni jalb etishning ilmiy-nazariy asoslari....300

SHARIPOV LAZIZ AKTAM O'G'LI

Comparing parametric and non-parametric efficiency measurement under data quality constraints: stochastic frontier and dea evidence from smallholder sweet sorghum farms in Uzbekistan.....306

KARIMOVA MUHAYYO ORIF QIZI

Qandolatchilik mahsulotlarining sifat nazoratini oshirishda statistik usullardan foydalanishni takomillashtirish.....314

URALOV ELSHOD SIROJIDDIN O'G'LI

Mintaqada intellektual va texnologik salohiyat tushunchasining tatbiq etish.....322

MOVLONOVA DILRABO NOMOZ QIZI

Mintaqa iqtisodiyotini barqaror rivojlantirishda klasterlash mexanizmlarini takomillashtirishning konseptual asoslari.....328

JO'RAYEVA SHAXLO UCHQUN QIZI

Raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligi va moliyaviy barqarorligini ta'minlashning aholi bandligiga ta'siri.....340

AXMEDOVA NAFISA AMIRDDIN QIZI

Innovatsion rivojlanish sharoitida O'zbekistonda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash mexanizmlarini takomillashtirish.....347

MIRZAYEV MUZAFFAR MAXMUDOVICH

Yaponiya-O'zbekiston investitsiya hamkorligi: institutsional tuzilma va evolyutsiya bosqichlar.....356

QISHLOQ XO'JALIGI FANLARI

MASHRAPOV AHLIDDIN TURSUNALIEVICH

Farg'ona viloyatining unumdorligi past tuproq – iqlim sharoiti uchun mos, yuqori hosilli o'rik navlarini tanlash.....366

ESHPULATOV DOSTONBEK BOXODIR O'G'LI

Iqlim o'zgarishining paxta va bug'doy hosildorligiga ta'siri: O'zbekiston tumanlari bo'yicha panel ma'lumotlar tahlili (2015–2024).....371

RUZMETOV UMID ISMAILOVICH, ULUGOVA SAFARGUL FAYZULLAEVNA

Toshkent viloyati Bo'stonlik tumani sharoitida dorivor enotera (Oenothera Biennis L.) o'simligini yetishtirish uchun tuproqlarning mexanik tarkibi va agrokimyoviy xususiyatlarini baholash.....385

ПАВШАНОВА Н.А.

Урожайность и продуктивность совмещённых посевов сортов маша с хлопчатником в условиях Ташкентской области.....391

CHARIEVA XILAL DO'STMURATOVNA, TADJIEV MARDONQUL, DJURAEV BAYNIYAZ CHARIEVICH, BEGIMQULOV BEHZOD O'ROLOVICH

Ingichka tolali g'o'zaning konkurs nav sinovi ko'chatzoridagi navlar va tizmalarining qimmatli xo'jalik belgilari.....398

MASHRAPOV AXLIDDIN TURSUNALIEVICH

Behi nav va duragaylarini gullash darajasini baholash.....403

MIRZAXIDOV ULUG'BEK BAXTIYOROVICH, MIRZAXIDOV BAXTIYOR JALOLIDDINOVICH

Tok va bog'larni zararkunanda va kasalliklardan himoya qilish choralari.....408

TADJIEV MARDONQUL, DJURAEV BAYNIYAZ CHARIEVICH, BEGIMQULOV BEKZOD O'ROLOVICH, KURBANOVA GUBAXOR ABDUSATTAROVNA

Kuzgi bug'doy va takroriy ekilgan moyli ekinlarning hosil to'plashi.....416

ISROILOV SARDORBEEK UKTAMJON O'G'LI

Qovoq va kunjutni qayta ishlashning ikkilamchi xomashyosidan pektinga boy ozuqa uni olish texnologiyasini ishlab chiqish.....422

TUROBOV FAZLIDDIN BAHROM O'G'LI

Shox-shabbani shakllantirish usullarining chilonjiyda (Ziziphus Jujuba Mill.) navlari novdalarining yillik o'sishiga ta'siri.....434

NURMATOV SHERZOD SHAKARBAYEVICH

Brokkoli kukunini ishlab chiqarishda quritish usullarining mahsulot sifati va bioaktiv komponentlarning saqlanishiga ta'siri.....440

KARAMIRZAEV YOMG'IR XUDOYNABAYEVICH

Sug'oriladigan taqir-o'tloqi tuproqlarda mikroelementlar miqdorini o'zgarishiga g'o'zani tomchilatib sug'orish va mineral o'g'itlarni qo'llashning ta'siri.....451

RASULOV MARAT BAYDULLAYEVICH, XAKIMOV ABDUMUROD ESIRGAP O'G'LI, RASULOV MURAT BAYDULLAYEVICH, QODIROVA SAODAT MURODOVNA, RASULOV QAYRAT BAYDULLAYEVICH

Moyli ekinlar genofondi namunalarining urug'laridagi biokimyoviy ko'rsatkichlarning o'zgaruvchanligi va qiyosiy baholanishi.....456

ISROILOV BAXTIYOR ABDULLAYEVICH, AZIZOV BAXRAM MUZAPAROVICH

Marjumakni amal davrida sutkalik o'sishiga ekish muddati, me'yor va usullarining ta'siri.....463

SAMATOV ABDULAZIZ SHUXRAT O'G'LI, ABUDVOXIDOV GIYOS KURBONALIYEVICH, MAVLYANOV DILMURD RAXMATULLAYEVICH, XOJAQULOV SHERZOD BAXTIYOROVICH

G'o'zaning mahalliy navlar ishtirokidagi F₂ duragaylari va ota-ona shakllarni ayrim morfo-xo'jalik belgilari tahlil natijalari.....468

XOJAQULOV SHERZOD BAXTIYOROVICH, ABUDVOXIDOV GIYOS KURBONALIYEVICH, MAVLYANOV DILMURD RAXMATULLAYEVICH, SAMATOV ABDULAZIZ SHUXRAT O'G'LI

Intensiv texnologiya 76*10*11*1 sxemada tomchilatib va egatlab sug'orish hamda polietilen to'shalgan va ochiq maydonda xorijdan keltirilgan yangi g'o'za navlarining o'sish-rivojlanishi va hosildorligiga ta'siri.....477

IBRAGIMOVA NASIBA KOZIMJANOVNA, ARIPOVA SHAXNOZA RAHMANOVNA, DUSMURATOVA SAODAT ISMAILOVNA

Arman bodringi ajur navini turli ekish sxemalarida yetishtirishning hosildorlik va tovarbop mahsulot ko'rsatkichlariga ta'siri.....485

IDRISOV XUSANJON ABDUJABBOROVICH

O'tloqi-botqoq tuproqlar sharoitida mosh (*Phaselus aureus* Piper.) navlarining simbiotik faoliyatini o'rganish.....491

PERNAPASOV JAKHONGIR BAKHTIYOR O'G'LI, TURSUNOV G'IYOS SUNNAT O'G'LI

Yumshoq pishloqlarni qadoqlashda modifikatsiyalangan gaz muhiti (Map) va ko'p qatlamli baryer plyonkalar integratsiyasining ilmiy-amaliy asoslari.....496

AXLIDDIN MASHRAPOV, XAYRULLO ALIYEV

Farg'ona sharoitida shaftoli genofondining och tusli bo'z tuproqlarga moslashuvchanligi va biometrik ko'rsatkichlarini baholash chidamlilik salohiyati.....507

IBRAGIMOVA NASIBA KOZIMJANOVNA, ARIPOVA SHAXNOZA RAHMANOVNA, DUSMURATOVA SAODAT ISMAILOVNA

Arman bodringi ekinini istiqbolli navidan yuqori hosil olishda qulay ekish sxemasini aniqlashda fenologik va biometrik ko'rsatkichlarga ta'siri.....513

OCHILDIYEV JAHONGIR MENGDOBILOVICH

Surxondaryo viloyati sharoitida anor (*Punica granatum* L.) navlarining hosildorligi hamda mevasining sifat ko'rsatkichlari.....521

KARIMOV ISLOM RUSTAMALIYEVICH, MIZATILLAYEVA EZOZA

Har xil yiriklik fraksiyalariga ega bo'lgan bug'doy donining unboplik xususiyatlari.....526

TESHABOYEV NODIRBEK IKROMJONOVICH, MAXSITALIYEV NAVRO'ZBEK SOLIJON O'G'LI

G'o'za oziqlanishida azotli, fosforli va kaliyli o'g'itlarning roli va ahamiyati.....532

TESHABOYEV NODIRBEK IKROMJONOVICH, MAXSITALIYEV NAVRO'ZBEK SOLIJON O'G'LI

G'o'za oziqlanishida mahalliy o'g'itlarning ahamiyati.....539

KARIMOV ISLOM RUSTAMALIYEVICH, MIZATILLAYEVA EZOZA

Don yirikligining (fraksiya) fizik-kimyoviy ko'rsatkichlarga ta'siri.....545

MUXTOROV O'ZBEKXON BURHONOVICH, AVEZBAEV SA'DULLA

Qishloq xo'jaligi yerlarini me'yoriy baholashda VEB platformalardan foydalanishning xorijiy tajribasi va milliy amaliyoti.....551

UO'T: 634.25:631.524.84

**FARG'ONA SHAROITIDA SHAFTOLI GENOFONDINING OCH TUSLI BO'Z
TUPROQLARGA MOSLASHUVCHANLIGI VA BIOMETRIK
KO'RSATKICHLARINI BAHOLASH CHIDAMLILIK SALOHİYATI**

AXLIDDIN MASHRAPOV

Akademik M.Mirzayev nomidagi bog'dorchilik, uzumchilik va vinochilik
ilmiy-tadqiqot instituti Farg'ona ilmiy-tajriba stansiyasi direktori

E-mail: [axliddinmashrapov81@gmail.com/](mailto:axliddinmashrapov81@gmail.com)

<https://orcid.org/0009-0001-7346-7045>

XAYRULLO ALIYEV

Akademik M.Mirzayev nomidagi bog'dorchilik, uzumchilik va vinochilik
ilmiy-tadqiqot instituti Farg'ona ilmiy-tajriba stansiyasi bog'dorchilik va
uzumchilik seleksiyasi bo'limi laboratoriya mudiri

E-mail: aliyevxayrullo176@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0009-9171-4885>

Annotatsiya. Ushbu maqolada Farg'ona viloyatining och tusli bo'z tuproqlari sharoitida tuksiz va tukli shaftoli navlarining vegetativ o'sishi, meva sifati va hosildorlik ko'rsatkichlarini baholash bo'yicha olib borilgan. Izlanishlar davomida tuksiz navlardan Ifora 175,0 s/ga va Zarg'aldoq 144,5 s/ga, tukli navlardan esa Elberta 183,7 s/ga navlari och tusli bo'z tuproqlarning past unumdorlik sharoitiga yuqori moslashuvchanlik va hosildorlik ko'rsatkichlarini namoyish etdi. Olingan natijalar hududda istiqbolli shaftoli plantatsiyalarini tashkil etish va intensiv agrotekhnologiyalarni ishlab chiqish uchun ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: shaftoli, nektarin, och tusli bo'z tuproq, Farg'ona, biometrika, shox-shabba, hosildorlik, danak ulushi.

Аннотация. В данной статье представлены результаты исследований по оценке вегетативного роста, качества плодов и показателей урожайности опушенных и голоплодных сортов персика в условиях светло-серых почв Ферганской области. В ходе исследований среди голоплодных сортов высокий адаптационный потенциал и урожайность в условиях низкого плодородия светло-серых почв продемонстрировали сорта Ифора 175,0 ц/га и Заргалдок 144,5 ц/га, а среди опушенных сортов – Эльберта 183,7 ц/га. Полученные результаты служат научной основой для создания перспективных плантаций персика и разработки интенсивных агротехнологий в данном регионе.

Ключевые слова: персик, нектарин, светло-серая почва, Фергана, биометрика, крона, урожайность, доля косточки.

Abstract. This article presents the results of research on the evaluation of vegetative growth, fruit quality, and yield performance of fuzzy and fuzzless peach varieties under the light grey soil conditions of the Fergana region. During the studies, among the fuzzless varieties, Ifora 175.0 c/ha and Zarg'aldoq 144.5 c/ha, and among the fuzzy varieties, Elberta 183.7 c/ha demonstrated high adaptability and yield performance under the low-fertility conditions of light grey soils. The obtained results serve as a scientific basis for establishing promising peach plantations and developing intensive agrotechnologies in the region.

Keywords: peach, nectarine, light grey soil, Fergana, biometrics, canopy volume, productivity, stone ratio.

KIRISH

Jahon mevachilik tarmog'ida shaftoli (*Prunus persica* L.) o'zining yuqori ta'm sifati, parhezboqligi va qayta ishlash sanoati uchun qimmatli xomashyo ekanligi bilan alohida o'rin tutadi [6]. O'zbekiston Respublikasida, xususan Farg'ona vodiysida mevachilikni yanada rivojlantirish, ichki bozorni sifatli mahsulot bilan ta'minlash va eksport potensialini oshirish davlat darajasidagi muhim vazifalardan biri hisoblanadi [1]. Biroq, Farg'ona viloyatining keng maydonlarini egallagan och tusli bo'z tuproqlar o'zining past gumus miqdori (0,8–1,2%), yengil mexanik tarkibi va namlikni saqlash qobiliyatining pastligi bilan ajralib turadi [3]. Bunday noqulay edafik (tuproq) omillar sharoitida shaftoli va nektarin daraxtlarining vegetativ organlari rivojlanishi va hosil elementlarini shakllantirishi o'ziga xos xususiyatlarga ega [5]. Shu sababli, mavjud navlar genofondini ushbu sharoitga moslashuvchanligi bo'yicha tanlab olish hamda yuqori iqtisodiy samaradorlikka ega navlarni ajratib olish sohaning dolzarb muammolaridan biridir [2]. Tadqiqotlar davomida olingan raqamli ma'lumotlarning ishonchliligini ta'minlash maqsadida natijalar matematik va statistik usullar yordamida tahlil qilindi [4].

ADABIYOTLAR TAHLILI

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, och tusli bo'z tuproqlarning past unumdorlik sharoitida danakli meva bog'larini tashkil etish va ularning agrotexnikasini to'g'ri yo'lga qo'yish bo'yicha mahalliy olimlardan B.A.Sulaymonov va S.S.Islomovlar o'z tadqiqotlarida atroflicha to'xtalib o'tganlar [3]. Shuningdek, kam unumdor bo'z tuproq va kulrang tuproqlarda shaftoli hamda nektarin navlarini yetishtirish, ularning o'sish xususiyatlarini baholash yuzasidan V.M.Ostrikova tomonidan ilmiy izlanishlar olib borilgan bo'lib, tuproq sharoitiga mos navlarni tanlash birlamchi vazifa ekanligi asoslangan [5]. Xalqaro miqyosda M.Faust mo'tadil iqlim mintaqalari mevali daraxtlarining, xususan shaftolining fiziologik xususiyatlari va noqulay tashqi muhit omillariga bo'lgan reaksiyasini fundamental jihatdan o'rgangan [6]. Biroq, aynan Farg'ona viloyatining o'ziga xos tuproq muhiti sharoitida tuksiz va tukli shaftoli navlari genofondining biometrik ko'rsatkichlarini qiyosiy baholash va ularning moslashuvchanlik salohiyatini aniqlash masalalari hali ham yetarlicha to'liq yoritilmagan. Shu sababli, mavjud navlar genofondini ushbu sharoitga moslashuvchanligi bo'yicha tanlab olish hamda yuqori iqtisodiy samaradorlikka ega navlarni ajratib olish sohaning dolzarb muammolaridan biridir [2]. Tadqiqotlar davomida olingan raqamli ma'lumotlarning ishonchliligini ta'minlash maqsadida natijalar matematik va statistik usullar yordamida tahlil qilindi [4].

Tadqiqotning maqsadi: Farg'ona viloyatining och tusli bo'z tuproqlari sharoitida turli tuksiz va tukli shaftoli navlarining o'sish dinamikasi, meva vazni va umumiy hosildorligini kompleks baholash orqali eng istiqbolli navlarni aniqlash.

MATERIAL VA METODLAR

Tadqiqotlar akademik M.Mirzayev nomidagi bog'dorchilik, uzumchilik va vinochilik ilmiy-tadqiqot institutining Farg'ona ilmiy-tajriba stansiyasi tajriba dalalarida olib borildi. Tajriba maydoni tuproqlari qonuniyatli ravishda sug'oriladigan och tusli bo'z tuproqlar tipiga kiradi. Agrotexnik tadbirlar stansiyada qabul qilingan umumiy tizim asosida bajarildi. Tadqiqot obyekti sifatida 12 ta shaftoli navi tanlab olindi va ular ikki guruhga ajratildi. Tuksiz navlar (Nektarinlar): Lola (nazorat), Oq luchchak, Qizil luchchak, Muyassar, Zarg'aldoq, Ifora, Xosiyat.

Tukli navlar. Chempion (nazorat), Elberta, Vostok, Kras, Moskva, Anjir shaftoli. Daraxtlarning biometrik o'lchamlari (balandligi, shtamb diametri, shox-shabba hajmi) va yillik novda o'sishi mekachilikda umumqabul qilingan uslublar (X.Ch.Bo'riyev va boshq.) bo'yicha o'lchandi. Shox-shabba hajmini hisoblash (V, m^3). Shaftoli daraxti shox-shabbasining shakli shartli ravishda aylanuvchi paraboloid (yoki yarim ellips) deb olinadi.

$$V = \frac{(\pi * D^2 * H)}{8}$$

Bu yerda: V — shox-shabba hajmi, m^3

D — shox-shabba diametri (qator ichidagi va qator oralig'idagi diametrlarning o'rtacha qiymati), m;

H — shox-shabbaning sof balandligi (daraxtning umumiy balandligidan shtamb (tana) 0,50 m balandligi ayirib tashlangan qismi), m;

π — o'zgarmas son 3,14

Meva vazni, mexanik tarkibi (danak ulushi) va o'lchamlari Davlat nav sinash komissiyasi metodikasi asosida aniqlandi. Ma'lumotlarning matematik va statistik tahlili Microsoft Excel dasturi yordamida bajarildi.

OLINGAN NATIJALAR

Daraxtlarning biometrik va vegetativ ko'rsatkichlari. Tadqiqot obyekti sifatida olingan shaftoli navlarining vegetativ rivojlanishi nav xususiyatlariga ko'ra turlicha namoyon bo'ldi (1-jadval).

Tuksiz navlar ushbu guruhda daraxt balandligi 3,12 m dan 3,54 m gacha bo'lgan diapazonni tashkil etdi. Eng baland ko'rsatkich Muyassar 3,54 m va nazorat sifatida olingan Lola 3,52 m navlarida kuzatildi. Shtamb diametri bo'yicha nazorat Lola navi 34,6 sm va Ifora navi 33,3 sm yetakchilik qilgan bo'lsa, eng past ko'rsatkich Oq luchchak navida 25,7 sm qayd etildi. Daraxtning umumiy hajmini belgilovchi shox-shabba sig'imi bo'yicha Lola 9,68 m^3 va Zarg'aldoq 9,41 m^3 navlari kuchli rivojlanish dinamikasini ko'rsatdi. Yillik novdalarning o'sish jadalligi bo'yicha esa Xosiyat 112,1 sm va Zarg'aldoq 111,0 sm navlari nazorat variantidan 103,4 sm sezilarli darajada yuqori natija qayd etdi.

Tukli navlar vegetativ o'sish ko'rsatkichlari tuksiz navlarga nisbatan birmuncha barqaror va yuqori bo'ldi. Daraxt balandligi bo'yicha Vostok 3,47 m va Elberta 3,43 m navlari yaqin ko'rsatkichlarni namoyish etdi.

Shaftoli navlarining vegetativ o'sishi va hosildorlik ko'rsatkichlari (2025y)

No	Nav nomi	Daraxt balandligi (m)	Shtamb diametri (sm)	Shox-shabba hajmi (m³)	Yillik novda o'sishi (sm)	Meva vazni (g)	Meva o'lchamlari (БxЭ, мм)	Danak vazni (g)	Danak ulushi (%)	Bir daraxt hosili (kg)	Umumiy hosildorlik (s/ga)
Tuksiz navlar											
1	Lola (nazorat)	3,52	34,6	9,68	103,4	78	63 x 65	6	7,6	26,6	133
2	Oq luchchak	3,12	25,7	6,99	93	66	52 x 53	5,7	8,6	17,8	89,4
3	Qizil luchchak	3,29	30,9	8,73	93,3	70	53 x 54	5	7,1	24	120,2
4	Muyassar	3,54	29,2	8,85	107,7	135	65 x 68	7,2	5,3	23,8	116,9
5	Zarg'aldoq	3,39	26,1	9,41	111	76	64 x 67	7	9,2	28,9	144,5
6	Ifora	3,41	33,3	8,48	101,5	74	60 x 63	6	8,1	34,9	175
7	Xosiyat	3,28	29,3	8,24	112,1	176	68 x 71	9,2	5,2	23,3	116
Tukli navlar											
1	Chempion (nazorat)	3,29	35,9	9,1	115,1	165	66 x 70	9,4	5,6	34,8	174
2	Elberta	3,43	36,2	10,86	100,9	159	68 x 72	9,7	6,1	36,7	183,7
3	Vostok	3,47	27,8	9,1	105,5	121	64 x 68	9,3	7,6	29,5	147,5
4	Kras, Moskva	3,3	33,6	7,26	103	130	68 x 71	9	6,9	30,2	149,9
5	Anjir shaftoli	3,32	26,5	8,31	108,3	96	38 x 66	4	4,1	28,1	140,5

Shtamb diametri va shox-shabba hajmi bo'yicha Elberta navi (muvofiq ravishda 36,2 sm va 10,86 m³) nazorat Chempion navidan (35,9 sm va 9,10 m³) o'zib ketdi va tajribadagi eng yirik vegetativ massaga ega nav sifatida baholandi. Yillik novda o'sishi bo'yicha nazorat Chempion navi 115,1 sm eng yuqori ko'rsatkichni qayd etgan bo'lsa, eng past ko'rsatkich Elberta navida 100,9 sm kuzatildi.

Mevalarning jismoniy va texnologik sifat ko'rsatkichlari. Meva vazni, geometrik o'lchamlari va danak ulushi navlarning tovarlik xususiyatini va iqtisodiy qiymatini belgilovchi asosiy omillardir.

Tuksiz navlarda meva vazni bo'yicha navlar o'rtasida keskin farqlar kuzatildi. Eng yirik mevali nav sifatida Xosiyat navi ajralib turdi (176 g), uning geometrik o'lchami 68 x 71 mm ni tashkil etdi. Shuningdek, Muyassar navi ham yuqori vazn 135 g va yirik o'lcham 65 x 68 mm namoyish etdi. Eng past tovar vazn Oq luchchak 66 g va Qizil luchchak 70 g navlarida qayd etildi. Texnologik tahlillarga ko'ra, danak ulushining meva umumiy vazniga nisbatan eng past va maqbul miqdori Xosiyat 5,2% va Muyassar 5,3% navlarida kuzatildi. Eng yuqori danak ulushi esa Zarg'aldoq navida 9,2% aniqlandi.

Tukli navlar: Bu guruhda meva vazni 96 g dan 165 g gacha bo'lgan og'irlikkacha aniqlandi. Nazorat Chempion navi eng yirik meva vazni 165 g va 66 x 70 mm o'lcham bilan yetakchilik qildi. Undan keyingi o'rinni Elberta navi 159 g; 68 x 72 mm egalladi. Jadvaldagi eng past meva vazni yassi shaklli Anjir shaftoli navida 96 g kuzatilgan bo'lsada, uning balandlik va eni nisbati 38x66 mm navning o'ziga xos morfologiyasini aks ettirdi. Danak ulushi bo'yicha Anjir shaftoli eng minimal va ijobiy ko'rsatkichga 4,1% ega bo'ldi. Maksimal danak ulushi esa Vostok navida 7,6% kuzatildi.

Daraxt hosildorligi va umumiy mahsuldorlik. Bir dona daraxtdan olingan hosil va gektaridan hisoblangan umumiy hosildorlik tadqiqotning eng muhim yakuniy xulosasi hisoblanadi

Tuksiz navlar: Nazorat Lola navining hosildorligi 133,0 s/ga bir daraxtdan 26,6 kg ni tashkil etgan bo'lsa, Ifora navi bir daraxtdan 34,9 kg va umumiy 175,0 s/ga hosil berib, guruhda mutlaq rekord natijani ko'rsatdi. Zarg'aldoq navi ham mahsuldorlik 144,5 s/ga namoyish etdi. Eng past hosildorlik esa Oq luchchak navida 89,4 s/ga qayd etildi.

Tukli navlar: Bu guruh tuksiz navlarga nisbatan yuqoriroq umumiy mahsuldorlik bazasiga ega ekanligini ko'rsatdi. Elberta navi bir daraxtdan 36,7 kg dan va gektaridan 183,7 sentner hosil berib, butun tajriba maydonidagi eng mahsuldor nav deb topildi. Nazorat Chempion navi ham unga yaqin ko'rsatkich 174,0 s/ga berdi. Guruhda nisbatan pastroq, ammo barqaror hosildorlik Anjir shaftoli navida 140,5 s/ga kuzatildi.

XULOSA

Farg'ona viloyatining och tusli bo'z tuproqlari sharoitida shaftoli navlarining mahsuldorligi genotipik xususiyatlariga ko'ra keskin farqlanadi. Kam unumdor tuproq muhitida tuksiz navlardan Ifora 175,0 s/ga va Zarg'aldoq

144,5 s/ga intensiv bog'lar uchun eng istiqbolli deb topildi. Yuqori tovarlik sifati bo'yicha tuksiz navlardan Xosiyat 176 g, danak ulushi 5,2% va Muyassar 135 g ajralib turdi. Tukli navlar ichida Elberta 183,7 s/ga eng yuqori mahsuldorlikni ko'rsatdi, nazoratdagi Chempion 174,0 s/ga navi ham barqaror natija berdi.

Anjir shaftoli esa minimal danak ulushi 4,1% va o'ziga xos morfologiyasi bilan ijobiy baholandi. Ishlab chiqarishga yangi intensiv bog'lar uchun Ifora, Zarg'aldoq, Elberta va Chempion navlari asosiy ekin sifatida, Xosiyat va Anjir shaftoli navlari esa yirik ko'chatzor va bog'lar tarkibini boyitish uchun tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mirzayev M. M. va boshq. O'zbekistonda intensiv bog'dorchilikni rivojlantirish istiqbollari. // Toshkent, "Fan", 2018. - B. 45-52.
2. Bo'riyev X. Ch., Baymetov K. I., Jo'rayev R. Meva ekinlarini nav sinash va o'rganish uslublari. // Toshkent, 2005. - 112 b.
3. Sulaymonov B. A., Islomov S. S. Farg'ona vodiysi tuproqlari sharoitida danakli meva bog'lari agroteknikasi. // Agro Ilm jurnali, №3 (47), 2017. - B. 28-30.
4. Доспехов Б. А. Методика полевого опыта (с основами статистической обработки результатов исследований). // Москва, Агропромиздат, 1985. - 351 с.
5. Острикова В. М. Особенности выращивания персика и нектарина на малоплодородных сероземах. // Труды НИИ садоводства, виноградарства и виноделия им. Р.Р. Шредера, 2020. - Т. 32. - С. 77-84.
6. Faust M. Physiology of Temperate Zone Fruit Trees. // John Wiley & Sons, New York, 2019. - pp. 145-160.

Mas'ul muharrir: Beglayev Uchqun

Musahhih: Boltayev Nurali

Sahifalovchi va dizaynerlar: Normurodov Sarvar,
Sharipov Shoxruh

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul hisoblanadi. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqolalar, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: licht-1989@mail.ru

Jurnalning telegram manzili: t.me/agrobiznes_elektronjurnal

Telefon raqami: +998939018320, +998934393000

Jurnal rasmiy sayti: <https://www.agrobiznesjournal.uz>

"Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 30.11.2024-yildagi №364/5-sonli qarori bilan 08.00.00-Iqtisodiyot fanlari bo'yicha, 08.05.2025-yildagi №370/5-sonli qarori bilan 06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari bo'yicha "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga kiritilgan.

"Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali 2023-yil 23-maydan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669225** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №083688

**Manzilimiz: Toshkent viloyati, Qibray tumani,
Universitet ko'chasi, 2-uy**